

A MEGYÉSPÁNSÁGOK 1490-BEN ÉS CORVIN JÁNOS TRÓNÖRÖKÖSÖDÉSÉNEK PROBLÉMÁI

ADATOK A VESZPRÉMI PÜSPÖK ÖRÖKÖS FŐISPÁNSÁGI JOGA FELFÜGGESZTÉSÉHEZ

Közismert, hogy a veszprémi püspökök Veszprém vármegye örökös főispánjai voltak. Ezt a jogukat 1313-ban szerezték, de a XIV. század nagy részében nem tudták gyakorolni. 1392-től élvezik újra ezt a hatáskört egy kivétellel, amikor Vetési Albert püspök halála után 1487-től Kinizsi Pál lett a főispán. A püspök csak Kinizsi halála után, 1495-ben kapta vissza a főispánság felét, ugyanis a másik fele Nagyvázsöny új urának, Horváth Márknak birtokába került. Ezt a részt 1496-ban adta vissza a király a püspöknek.¹ Kinizsi főispánságát a három éves széküresedésel magyarázza az irodalom,² arra is lehet gondolni, hogy az 1489-ben kinevezett utód, ifjabb Vitéz János úgyis mint az árulóvá lett idősebb Vitéz János unokaöccse, úgyis mint akinek római követi működése és veszprémi püspöki kinevezése nem mindenben Mátyás intencióinak megfelelő volt,³ megbízhatatlannak látszott a király előtt a főispánságra. Ha azonban Mátyásnak a megyei főispánságok betöltésénél gyakorolt politikáját egységben vizsgáljuk, a fenti indok csak másodlagosnak látszik.

Két előzetes megjegyzést kell tennünk. Az egyik tulajdonképp negatívum. A rendelkezésünkre álló forrásanyag nem elegendő sem arra, hogy valamennyi megye fő- és alispánjait ismerjük, de még arra sem, hogy a forrásokkal leginkább adatolt megyéknél hiánytalan archontológiai listát állítsunk össze. Ennek ellenére a forrásanyag arra elegendő, hogy egyes korszakokban a főispánságok betöltésénél követett politika tendenciáit megismerhessük. Második előzetes megjegyzésünk már tárgyyszerű. Mátyás főispán-kinevezési politikája tendenciájában éles változások figyelhetők meg. Tanulmányunkban az uralkodása végén gyakorolt tendenciájával foglalkozunk, és ebből véleményünk szerint tökéletesen levezethető a Veszprém megyével szemben kimutatott eljárás is.

Uralkodása első felében szemmel láthatólag arra törekedett Mátyás, hogy a püspököket székvárosuk megyéje örökös főispánjává tegye. Már korábban az volt az esztergomi érsek Esztergomban, a veszprémi püspök Veszprémben, a nyitrai püspök XIV. sz. elejére visszamenő nyitrai örökös főispánsági jogát, amelyet azonban nem tudott mindig gyakorolni, 1468-ban erősítette meg Mátyás. Legutoljára, a Mátyás előtti interregnum zavaros éveiben jutott a győri püspök Győr megye főispánságához, amit kezdeti zavarok után Mátyás alatt is élvezett.⁴ Következett Bihar me-

gye, amelyet 1464-ben kapott meg Vitéz János (az idősebb) akkori püspök örökös főispánságként.⁵ Legkésőbb 1472-ben már az egri püspök is örökös főispánja Hevesnek.⁶ A kalocsai érsek bácsi örökös főispánságát is 1463—1464-re teszik az irodalomban,⁷ valószínű azonban, hogy ezt csak a macsói bánal közösen, vagy a macsói bánóság bírói joghatóságának 1478-as megszüntetésétől élvezte. (A macsói bán joghatósága ugyanis addig kiterjedt Bács, Bodrog, Szerém, Valkó, Baranya és részben Tolna megyékre. E területen a főispánok maguk a bánok voltak, esetleg képviselőik.⁸ Hasonló lehetett a helyzet Baranyában is. 1467-ben Janus Pannonius püspöksége idején a pécsi várnagy az alispán, azaz ura a főispán.⁹) 1473-ban — Ernszt Zsigmond püspök székfoglalása előtt — a pécsi vár királyi várnagyai a főispánok.¹⁰ Csakhogy ez még nem szüntette meg feltétlenül a macsói bánok jogkörét, mert — legalább is Janus Pannonius idején — a szokatlanul nagyszámú baranyai alispán között ott voltak a bánok familiárisai is.¹¹ Bácsot és Baranyát tehát úgy is tekinthetjük, hogy Mátyás a főispáni joghatóság két örökös főispán (a püspök és a macsói bánok) közti megosztásával a nem teljesen megbízható nagyhatalmú bánokkal szemben kívánt ellensúlyt állítani. (A macsói bánóság felerészben a század elejétől az Újlaki dinasztia hitbizományának számított, de facto megszüntetését 1478-ban pedig az tette lehetővé, hogy a bánóságot apjától, Miklós boszniai királytól öröklő Újlaki Lőrinc herceg még kiskorú volt.¹² (A lényeg azonban az, hogy Mátyás alatt az egyházi örökös főispánságok száma kétszereződött, négyről nyolcra nőtt. (1478-tól a kalocsai érsek és a pécsi püspök már egyedül gyakorolja az egész megyében a jogkört.)

Sokkal súlyosabb következményekkel járt azonban, hogy Mátyás világi örökös főispánságokat is kezdett adományozni. Előzményei perze ennek is voltak. A XIV. sz.-től kezdve a királyi várak gyakran össze voltak kötve valamely megye főispánságával, amelyeket a királytól „honor”-ként, szolgálati birtokként kapott betöltője.¹³ Az I. Lajos halála utáni, valamint a XV. sz. közepi nagy birtokadományozási hullámok idején ezen várak nagy része magántulajdon lett, viszont birtokosaik igényt tartottak a főispáni jogkörre is, amely korábban a várhoz volt kapcsolva. A vár birtoka, és a főispánság továbbra is össze volt egymással kötve, pl. Munkács vára és Bereg megye,¹⁴ de ez nem volt szük-

ségszerű. Elvileg a király a főispánt „durante beneplacito”, amíg neki tetszik, nevezte ki.¹⁵ Ilyenformán a megye egyik jelentős várát birtokló urat bármikor leválthatta a főispánságról, anélkül, hogy a birtokot elkobozta volna. Pl. Vas megye főispánjai gyakran a sárvári vár urai, de nem mindig és nem csak egyedül.¹⁶ Úgy tűnik, hogy az első Mátyás-kori világi örökös főispán Komorovszky Péter volt Liptóban és Árvában. Ez a lengyel zsoldosvezér 1447-ben Giskrától kapta adományul a liptói Likava várat, és ehhez kapcsolta — lehetséges, hogy királyi adomány nélkül — az örökös főispánságot. Igaz, először 1470-ben fordul elő ezzel a címmel, így nincs kizárva, hogy Mátyástól kapta. (A két megye főispánságát azonban már Mátyás trónralépésekor viselte.)¹⁷ Jelenleg tehát nem zárhatjuk ki azt sem, hogy 1470 előtt is az volt, annál is inkább, mert Liptó megyét váraival egyszer már Zsigmond is eladományozta a Garaiaknak 1406-ban, igaz, nem egész egy év múlva visszacsérélte tőlük.¹⁸

Ha a kissé bizonytalan jogcímű és keltű Komorovszky-féle főispánságtól eltekintünk, az első adat 1465, amikor is a Zápolyaiak kapták Szepesföld örökös grófságát (és ezzel együtt természetesen a főispánságot.)¹⁹ Igaz, Szepesvárat már 1462-ben megkapták, és már abban az évben Zápolyai Imre a főispánságot is viselte,²⁰ ez azonban még a szokásos, várral gyakran de facto, azonban nem de iure összekapcsolt főispánság volt. A következő örökös főispánságot 1470-ben adományozta Mátyás. Április 23-án kincstartójának, Ernuszt Jánosnak adományozta a Turóc megyei Szklabinya várát, és még ugyanaznap a várhoz kapcsolt megyei főispánságot is Ernusznak és örököseinek adta.²¹ Bár a főispánság már korábban is együtt járt Szklabinyával,²² most azonban a vár birtokosa immár hivatalosan is örökös főispánnak számított. A következő évben az ugyancsak Ernuszt János által viselt aradi főispánságra nevezte ki a kincstartó helyére Alsóindvai Bánffy Miklós pozsonyi főispánt, azonban örökös főispánként, a főispáni tisztet Bánffy solymosi várához kapcsolva. (1471. február 5.)²³ 1483-ban Mátyás Bánffy Miklós és Jakabnak a vörös viaszpecsét használatának jogát adományozta, mindazon jogokkal és kiváltságokkal, amelyekkel a „többi szabad és örökös comes” él.²⁴ Most nem foglalkozunk azzal, hogy a „comes” szó itt gróft, vagy ispánt jelent-e,²⁵ ez külön tanulmány tárgya lehet, azt azonban mégis mutatja, hogy a király státusszimbólum nyújtásával (vörös viaszpecsét használata) emel ki egyeseket az arisztokrácia közül.²⁶ Ugyanezt a kiváltságot nyerték 1487-ben Mátyás unokatestvérei, a Vingárti Gerébek.²⁷ A Gerébek 1464-ben kapták, majd 1469-ben elvesztették, hogy 1471-ben visszakapják a fogarasi uradalmat, amely azonban akkor nem volt megye.²⁸ Valójában tehát nem voltak grófok, noha Mátyás maga 1487-ben — de még a vörös viaszpecsét kiváltság előtt — Vingárti grófjának nevezte Geréb Pétert.²⁹ A Bánffy és Geréb-féle pecsételési kiváltságok alapján tehát nem következtethetünk arra, hogy ez — a Bánffyak esetében — aradi

örökös főispánságukkal függ össze, annál kevésbé, mivel Ernuszt János végig zöld viaszpecsétet használt.³⁰

Lehetséges persze, hogy Mátyás világiak számára örökös főispánságokat juttató politikája az egyháziak példáján kívül Szlavónia hatását is mutatja. Itt ugyanis az ún. zagorjai grófsággal együtt járt Varasd vár és város uralma, úgy, hogy a megye ispánját a gróf nevezte ki. A grófságot 1399-ben a Cillejek kapták,³¹ utánuk zsoldoskapitányuk, a cseh Jan Vitovec szerezte meg, először III. Frigyes császártól, majd 1463-ban Mátyástól kapva rá adományt.³² Hasonló volt a helyzet Verőcénél. Itt azonban Mátyás alatt lett örökös főispán Monoszloi Csupor Miklós erdélyi vajda, majd halála után a verőcei uradalom először zálogként, majd időleges elvonás után 1488-ban véglegesen a már említett Alsóindvai Bánffy Miklós és Jakab adománybirtoka lesz. Mátyás ugyanakkor a megye örökös főispánjainak is kinevezi a Bánffyakat.³³

Mátyás alatt tehát felgyorsult egy olyan irányú fejlődés, amely a megyék egyházi és világi kézben örökjogon juttatását mutatja. Ha ehhez hozzátesszük azt a már korábban kimutatható jelenséget, hogy egy bizonyos vár birtokához számították de facto, bár nem de iure a főispánságot,³⁴ akkor a szokásjog királyi szentesítése következtében a fejlődés vonala a megyék jelentős részének örökös jogon magánkézre jutásához vezethetett volna. Leszámítva azonban a Bánffyoknak juttatott verőcei örökös főispánságot, Mátyás főispánkinevező politikája élete utolsó évtizedében élesen elválik a korábbiától, sőt annak teljes revíziójára mutat. Verőce esete különleges ügy. Ismeretes, hogy Bánffy a régi arisztokrácia egyik ritka, Mátyástól jelentős birtokadományban részesülő képviselője volt,³⁵ akit azonban a nagyurak nagy megdöbbenésére 1487-ben lecsukatott, megfosztván nem csupán a húsz éve viselt pozsonyi főispánságtól, hanem birtokai nagy részétől is, amelyeket Corvin János kapott meg.³⁶ A solymosi és lippai uradalom, valamint az aradi örökös főispánság így elveszett a Bánffyak számára. Mintegy ezt ellensúlyozandó kapta meg a két Bánffy testvér Miklós kiszabadulása után a Miklós által már korábban viselt verőcei főispánságot örökös jogon.³⁷

Az új politika teljesen egybevág a király birtokadományozási politikájában 1482-ben bekövetkezett változással. Engel Pál mutatott rá arra, hogy a koronára szállt birtokok eladományozásánál Mátyás eddig az évig kevés régi arisztokráta mellett elsősorban az általa kiemelt új arisztokrácia megjutalmazására törekedett.³⁸ Nem mondható el, hogy az új arisztokrácia nem jutott elegendő vagyonhoz, legalább is 1482-ig.³⁹ Ettől kezdve az uradalmakat Corvin Jánosnak adta. 1482-ben megkapta többek közt Árva, Likava, Szklabinya, Gyula, Hunyad stb. várait, ezekkel megyék főispánsága is. Turóc azonban, mint láttuk, Ernuszt János örökös főispánsága volt, és a főispánsági jogkört a volt kincstartó halála után is familiárisa, Pekh Pál gyakorolta még 1480-ban is, nyilván a két Ernuszt testvér nevében.⁴⁰ Má-

tyás tehát visszavette Szklabinyát. Ugyancsak főispánsággal együttjáró várakat kapott Corvin részben elkobzás, részben örökösödés, stb. útján a következő években is. Sáros (Sáros megye, 1483), Munkács, (Bereg megye, 1484), Solymos és Lippa (Arad megye, 1487), Krapina (zagorjai grófság, azaz Varasd megye, 1488). Jelentős birtokokhoz jutott továbbá Bajmóc várával Nyitra, (1489), Cseröggel Szerém (1482), Futakkal Bács (1482), Siklóssal Baranya (1482), Maróttal Valkó (1484) megyékben.⁴¹ A fia jövőjét biztosítani akaró Mátyás tehát nem csupán birtokot, hanem a birtokokkal együttjáró megyei főispánságokat is juttatott Corvinnak, ami a törvénytelen születésű királyfinak lehetőséget biztosított az ország nem kis területére feletti kormányzatra.

Ezt persze csak elvileg kell értenünk. Nem csupán Corvin kiskorúsága (1473-ban született) akadályozta meg a főispáni jogkör tényleges gyakorlását, hanem a herceg rangja, a megyék egymástól távolsága is. Ahogy Ernsztot familiárisa, Pekh Pál helyettesíthette a főispánságban, ugyanúgy Corvint is az ő — vagy talán inkább apja — emberei. A továbbiakban elsősorban ezekkel a főispáni címet viselő, de valójában a herceget képviselő egyénekké foglalkozunk és megkíséréljük ennek alapján valami rendszert kimutatni, majd ezt a többi megyékben kimutatható királyi főispánkinevezési politikával összevetni.

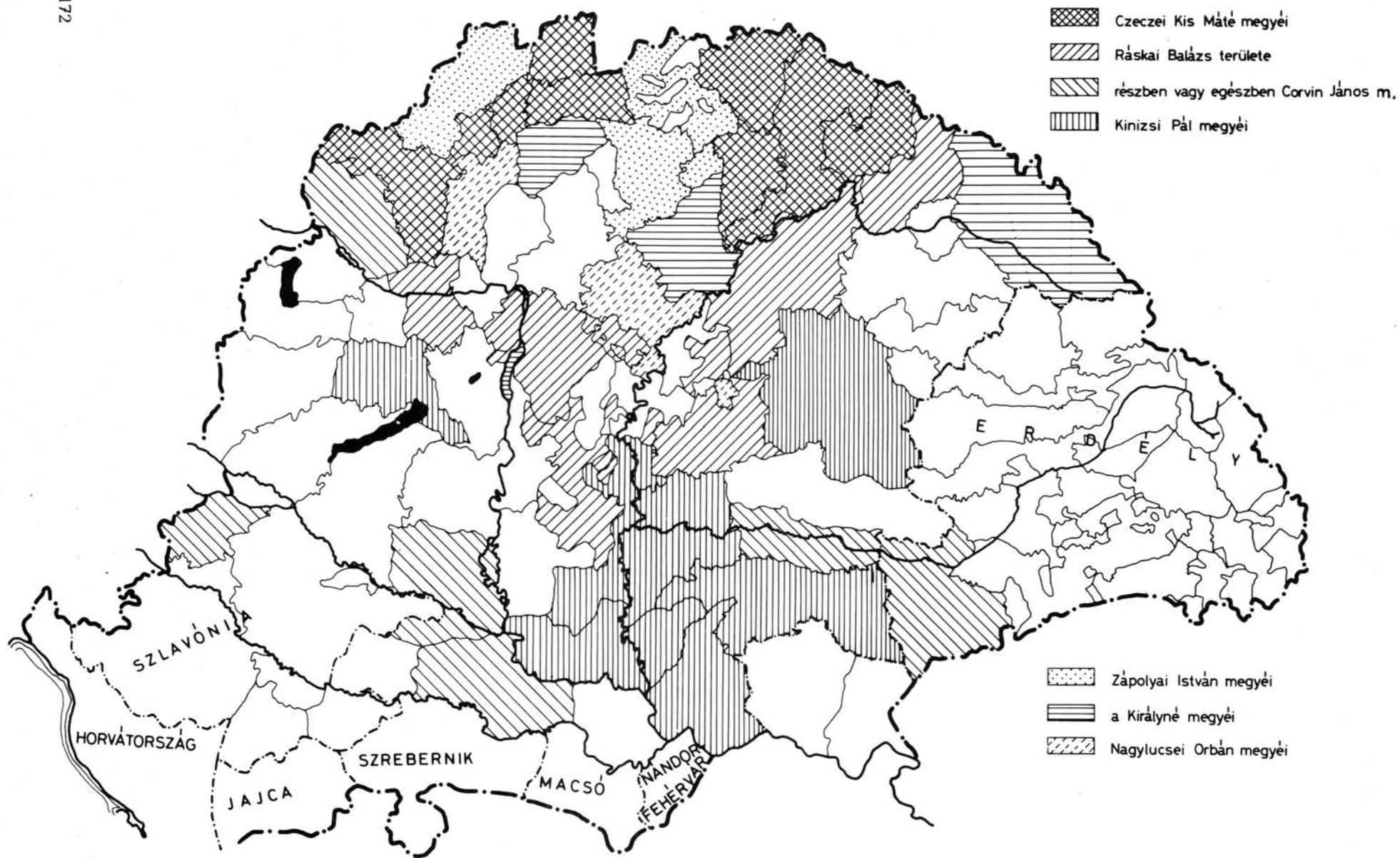
Corvin János már 1479-ben lipthói herceg címen szerepel,⁴² ami valószínűvé teszi, hogy esetleg már 1482 előtt került a lipthói várak birtokába. Viszont a lipthói „hercegséget” ténylegesen kormányzó Czecei Kis Máté jelenlegi tudásunk szerint először valóban 1482-ben mutatható ki lipthói főispánként.⁴³ 1479-ben a főispán még Tárcazi Tamás volt.⁴⁴ Czecei, aki sorra megkapta a többi Corvin-kezén levő felvidéki megyék (sőt nem csupán Corvin megyék) főispánságát, fő tisztjének a lipthói főispánságot tartotta, és ha más megyében ottani rangját természetesen meg is adták, ott is elsősorban lipthói főispánnak nevezték.⁴⁵ Ez mindennél jobban mutatja a lipthói hercegséggel való kapcsolatát. 1483-tól már Árva megye főispánjaként is kimutatható Czecei,⁴⁶ és ugyanakkor Turócban is.⁴⁷ A lipthói hercegség alatt úgy látszik elsősorban ezt a három megyét értették. Czecei főispánsága azonban nem csupán erre a három, viszonylag kis területű megyére terjedt ki. 1490-ben ugyanis Nyitra megye főispánja is volt, mellette Gimesi Forgách Gergely töltötte be az alispáni tisztet.⁴⁸ A probléma az, hogy Forgách egy évvel korábban főispán, mellette pedig Ilméri Zalay András alispán volt.⁴⁹ Hogy a zavar teljes legyen, 1486-ban Forgáchot megint alispánnak nevezik.⁵⁰ A megoldás kulcsa nyilván ott keresendő, hogy a király által kinevezett főispán Czecei volt ugyan, ő azonban a főispáni jogkör tényleges gyakorlását helyettesítette, Forgáchra ruházta, aki az alispáni teendőket Zalayra bízta. Hasonló példákat máshol is fogunk még látni.

Czecei nyitrai főispánsága kezdetét egyelőre nem tudjuk megadni, Forgách Gergely alispánsága alapján 1486-ban már az kellett hogy legyen.

A különös az, hogy 1468-ban Mátyás már megerősítette a nyitrai püspök örökös főispáni jogkörét.⁵¹ Az 1460-as évek közepén a nyitrai várnagyok szerepelnek hol fő-, hol alispán címmel (ugyanazok a személyek, ugyanazon évben) a megye élén. 1475—1482 közt ugyancsak egy nyitrai várnagy, Ungvári Mátyás szerepel mint a megye egyik alispánja.⁵² A baj csak az, hogy 1478-ban Kinizsi Pál a főispán.⁵³ Mindennek a magyarázata az, hogy a király Debrentei Tamás püspöktől a hatvanas évek végén elkobozta a nyitrai várat, és ezzel együtt nyilván az örökös főispánságot is.⁵⁴ Igaz, a püspökség legkésőbb 1481-ben már üresedésben⁵⁵ volt, majd pedig egy bizonyos Gergely barát személyében új püspököt neveztek ki,⁵⁶ aki azonban nem kapta vissza a várat. Nyitra így az Árva—Liptó—Turóc megyékből kialakult tömbhöz csatlakozott Czecei főispánsága alatt.

Rövidesen azonban Czecei kezében az Északkeleti Felvidéken egy hasonló tömb jött létre. Perényi Istvántól 1483-ban kisebb háború segítségével kobozta el Mátyás Sáros és Zemplén megyei várait,⁵⁷ és mint láttuk, utána ezek is Corvin birtokába kerültek. Noha Sáros vára már régebben is Perényi birtok volt,⁵⁸ a megyei főispánságot legkésőbb 1467-től a szomszédos Szepes megye ura, Zápolyai Imre viselte.⁵⁹ Még 1483 közepén, a Perényi-háború előtt is sárosi főispán volt.⁶⁰ Utána Mátyás egyik hadvezérét, Egervári Lászlót nevezte ki főispánnak (1484—1485)⁶¹, őt követte 1485-től Czecei.⁶² A szomszédos Abaújban 1484-ben még Osztópáni Zöld János volt a főispán.⁶³ 1486-ban már Czecei Kis Máté.⁶⁴ Hasonló volt a helyzet Zemplénben és Ungban is. Ott 1483-ban Lábatlani András, 1484-ben Osztópáni Zöld János és Rozgonyi László, majd 1488-tól kimutathatóan már Czecei a főispán.⁶⁵ Ungban Czecei állítólag már 1484-ben a megye vezetője, az viszont tény, hogy 1485-ben öccsét, Czecei Lőrincet nevezik főispánnak,⁶⁶ hasonlóan mint Forgáchot Nyitrában. A lényeg tehát az, hogy az 1480-as évek közepén Czecei hatásköre négy újabb, egymással ugyan összefüggő, de a lipthói hercegséggel nem, megyék főispánja lett, azaz egyszerre nyolc megye élén állott.

Ennek a felvidéki Corvin-birtokok egy kézreadásán kívül nyilvánvalóan egyéb oka is volt, annál is inkább, hiszen pl. Nyitra, Zemplén, Abaúj és Ung megye területén a királyi nem volt a megye döntő birtokosa. A megyék stratégiai helyzetén (az országhatár közelében, fontos kereskedelmi utak mellett) kívül másra is kell gondolnunk. Ezen a vidéken alakult ugyanis a Zápolyai család birodalma is. A szepesi örökös főispánságon kívül a trencsényi és tornai uradalmak birtoka ennek a két megyének főispáni tisztjét is Zápolyai Imrére, majd öccsére Istvánra ruházta.⁶⁷ Minden jel szerint Zápolyai István volt Gömör megye főispánja is, vagy ha többen voltak, az egyik. Az a Jánosi Miklós ugyanis, aki 1487-től Gömör megye egyik alispánja volt, 1491-ben Zápolyai István ottani alispánjának számitott.⁶⁸ Nos, ez azt jelenti, hogy a királyi kegyenc Zápolyai-család, amely ugyan a legtöbb

Mátyás-ellenes összeesküvést is támogatta,⁶⁹ a Mátyás jóvoltából szerzett birtokai révén az Északkeleti Felvidéken egy négy megyéből álló tömböt (Sárossal) igazgatott főispánként, ezekhez járult a Nyitra—Turóc—Liptó—Árva által elvágtatott ötödik megye, Trencsén. Sáróstól ugyan sikerült a Perényi-háború idején megfosztani őket, hatalmuk ennek ellenére szilárd maradt. Ha ehhez hozzátesszük, hogy 1485—86 fordulóján Zápolyai Imrét nádorrá választották, akkor annál fontosabb lett hatalmi góckuk bekerítése.

Bonyolítja a helyzetet, hogy a Felvidék volt a királynéi birtokok központja is: itt terültek el a királynéi ércbányák, és északkeleten a máramarosi sóbányák. Városai, várai is szép számmal voltak a királynénak. A királyné megbízottai töltötték be a megyésispánságokat Zólyomban, Borsodban és Máramarosban, valamint az övé volt — már az ország közepén — a külön ispán alatt álló Csepelsziget is.⁷⁰ Beatrix köztudomás szerint harcolt Corvin János trónörökösödése ellen,⁷¹ így a herceg érdekét szolgálta mostohaanyja birtokainak, és nem utolsó sorban politikai hatalmának (főispánságok) ellenőrzése, ill. semlegesítése. Gyakorlatilag még egy megye állott a királyné ellenőrzése alatt: Esztergom. Az esztergomi érsek, a gyermek Estei Hippolit volt ennek örökös főispánja, akinek ügyeibe nagynénje, Beatrix királyné beleszóllhatott. Nem véletlen, hogy 1490 után gyakran Esztergomban tartózkodott a királyné.⁷² Mindezt tekintetbe véve elegendő egy pillantást vetni térképábrákra, hogy láthassuk: Czecei megyéi nem csupán Zápolyai, hanem a királyné megyéit is érintették. Érintették, de csak részben kerítették be. Ezt más módon biztosította a király. Előtte azonban néhány szó Czecei Kis Mátéről, akit történeti köztudatunk alig ismer, pedig Mátyás uralkodása utolsó éveiben hihetetlen nagy hatalmat koncentrált kezébe. Törzsökös abauji családból származott.⁷³ 1479-ben Mátyás két cubiculariusának (kamarásának) Ráskai Balázsnak és Czecei Máténak, ill. testvéreiknek Zaránd megyei birtokokat adományozott.⁷⁴ A következő évben a király címert adományoz Czecei Vámos László fia Máténak és általa testvéreinek, Lőrincnek. (A későbbi ungi főispánnak.)⁷⁵ 1481-ben Czecei Máté királyi udvari familiáris.⁷⁶ Mindhárom évben a király egyszerűen nobilesnak, nem pedig egregiusnak, azaz egyszerű nemesnek, és nem vitézlőnek, mint ahogy a tekintélyesebb középnemeseket, valamint főbb királyi tisztségviselőket címezték, nevezte.⁷⁷ Ez arra utal, hogy 1482-ben a király Czecei személyében egy viszonylag kisbirtokos nemes nevezett ki lipitói főispánnak, igaz olyant, aki a királyi udvartartásban már tehetségének bizonyítékát nyújthatta. Az a nagy hatalom, ami a lipitói ispán kezében összpontosult, természetesen azzal járt, hogy birtokai is megnöttek. Vásárlások, kisebb adományok mellett⁷⁸ 1488-ban Mátyás a turóci Blatnica várát adományozta neki, kiemelve Czecei hűségét, amit vére hullatásával is megpecsételt, azaz katonaként is szolgált.⁷⁹ A következő évben be is iktatják Blatnica és a lipitói Újvár várak birtokába.⁸⁰ Czecei tehát immár be-

jutott a középnemesség felső rétegébe, és megjelent előtte az út az arisztokrácia felé is. Még egyet kell megjegyeznünk. 1484 végén a király a korábban Kassa városának bérbe adott kassai harmincadot Czeceinek adatta át. Czecei tehát egyben a kassai főharmincadhivatal alá tartozó határvámok elöljárója is lett, azaz a lengyelországi forgalom jelentős részét (sőt talán az egészet is, ha igen valószínűen az árvai és trencsényi főharmincadhivatalokat, melyek tekintélyes része az ő ispánsága területére esett) ő ellenőrizhette. Itt csak az a különös, hogy a kincstári tisztviselők, mint a harmincadosok is, Mátyás kincstárügyi reformjai óta a mindenkori kincstartó, ekkor Nagylucsei Orbán győri, majd egri püspök familiárisai voltak.⁸¹ Czecei magas beosztásánál fogva ez nem lehetett, viszont elengedhetetlenül jó kapcsolatban kellett állnia névleges főnökével.

Ezt más is bizonyítja. Bars megyének — ennek a területére esett a királynéi bányavárosok egy része — főispánja Nagylucsei Orbán volt haláláig.⁸² Különben Mátyástól nagy birtokokhoz jutott a megyében.⁸³ 1483-ban Bars megyei alispánjai öccse Balázs, valamint az a Forgách Gergely voltak, aki később Czecei nevében a szomszédos Nyitra megyében főispánként működött.⁸⁴ Bars a királynéi Zólyom megye nyugati szomszédjaként a király megbízhatónak látszó kincstartója kezén kiegészítette a Czecei igazgatta lipitói „hercegséget”, és hozzájárulhatott a királyné itteni befolyása semlegesítéséhez. Csak hogy Nagylucsei egri püspökként Heves megye örökös főispánja is volt: ezzel délről határolta a királynéi Borsod megyét, valamint érintkezett a Zápolyai-kezen levő Gömör megyével. Egy Czecei-Nagylucsei öszhang tehát a Felvidéken tökéletesen megnyugtathatta a királyt, hogy akaratát keresztül fogják vinni.

Nagylucsei két megyéje mintegy kiegészítette tehát a Czecei kezében összpontosított hatalmi tömböt, de nem ez volt az egyetlen megyekonzentráció Mátyás utolsó évtizedében. Említettük már, hogy Czecei 1479-ben Ráskai Balázs cubiculariustársa volt, egyszerre kaptak birtokadományt, ami nyilván kettejük jóviszonyának éppúgy bizonyítéka, mint a király bizalmának. Nos, Ráskai 1484-ben a budai vár udvarbírája lett, és az is maradt 1492-ig. Az udvarbíró volt viszont a királyi uradalmak fő jószágkormányzója, valamint a jászkunok ispánja. Befolyást gyakorolt a főispán nélküli Pest és Pilis megyék felett is, együtt a budai várnaggyal.⁸⁵ Szinte azonnal főispán lett Ráskai, mégpedig elég távol Budától. 1485-ben somogyi,⁸⁶ de még 1484-ben valkói főispánként fordul elő, igaz, itt Török Imrével és Poki Kis Antallal közösen, akik viszont 1485-ben egyedül szerepelnek.⁸⁷ A somogyi ispánság is különös, hiszen itt 1482-től 1494-ig Korotnai János ítélmester volt a főispán, akire különben épp 1485-ből nincs adat.⁸⁸ Ráskai tehát vagy egy ideig helyettesítette Korotnait, vagy mindvégig ketten voltak a főispánok, (legalábbis 1484—1490 közt). E mellett volna, hogy feltűnően sok alispán működött egyszerre Somogyban,⁸⁹ ami egyetlen főispán ese-

tében szokatlan, végül utolsó variáció, de talán a legkevésbé elfogadható az lehetne, hogy Ráskai volt a tulajdonképpeni főispán, akit Korotnai úgy helyettesített, mint Forgách Czezeit. (Ez ellen szól, hogy Korotnai soha sem fordul elő alispánként, de más, itt nem részletezhető érv is.) A valkói eset is különös, erre még visszatérünk.

1487-től aztán Ráskait Szabolcs megye főispánjaként találjuk. Bár Corvin János a Ráskai által kezelt debreceni uradalma által Szabolcsban is nagybirtokos volt, ez a megye területének csak kisebb részére terjedt ki.⁹⁰ Ráskai főispánsága nem függ tehát össze, ill. csak minimálisan a királyi (Corvin-féle) uradalom kezelésével. Alispánja egy tekintélyes szabolcsi nemes, Petenyeházi Mátyás lett.⁹¹ Míg Ráskai szabolcsi főispánsága nem volt udvarbírósa következménye, addig a szomszédos Beregben erről lehetett a szó. Mátyás uralkodása korábbi szakaszában a király (illetve inkább Szilágyi Erzsébet) munkácsi várnagyai töltötték be a főispáni tisztet.⁹² 1490 elején viszont Orosz Mihály mint Ráskai Balázs főispán alispánja szerepelt.⁹³ Nyilvánvaló, hogy Ráskai vette át a Corvin-uradalmak feletti ellenőrzést, legalábbis Beregben, ezért lett ő a főispán. Csakhogy ez azt jelenti — elegendő egy pillantást vetni térképünkre — hogy Ráskai kezében a fővárostól az országhatárig terjedő hosszú területsáv igazgatása összpontosult: Pesttől és Pilistől a jászkunokon át Szabolcs és Bereg. Ez a terület délről érintkezett Czezei körzete keleti felével, és hozzájárult a királynéi Borsod és Máramaros megyék esetleges semlegesítéséhez. Csakhogy ezzel még a Ráskai általi irányított terület nem záródott le. Bár Valkó és Somogy talán már nem állott igazgatása alatt, alaposan valószínűsíthetjük, hogy ő, vagy az ő familiárisai közé tartozó várnagyok igazgatták Komárom megyét nyugaton, és Békést keleten.

Komárom megye főispánsága a tatai és komáromi uradalmakkal függött össze, ezek viszont a budai udvarbírósa, azaz 1490-ben Ráskai Balázs alá voltak Mátyás reformjai következtében rendelve. Békés megye igazgatása viszont a gyulai vártól függött, amely — mint láttuk — 1482-től Corvin János birtoka lett. Úgy látszik, hogy Corvin nevében — akár Beregben — Ráskai kormányzott itt is, legalább is fennmaradt Corvinnak olyan utasítása Ráskaihoz, ami Békés megyei birtokokra vonatkozik.⁹⁴ Ez egyébként logikus is volt, hiszen Békés mind a jászkun területtel, mind Szabolcs megyével érintkezett, sőt bizonyos fokig összekötő láncszemet is alkotott köztük. Komárom viszont hozzájárult a királyné unokaöccse, Estei Hippolit érsek nevében kormányzott Esztergom megye bekerítéséhez.

Számunkra azonban most a Czezei és Ráskai kezében összpontosított megyéknél fontosabb a harmadik megyekoncentráció, amelynek élén Kinizsi Pál állott. Kinizsi állítólag az 1468-as morvaországi hadjáratban tűnt fel, Magyar Balázs oldalán.⁹⁵ Tény viszont, hogy már 1467-ben Máramaros megye főispánja, és mint ilyen az ottani sókamra ispánja volt. 1472-ben is kimutat-

ható ebben a minőségében.⁹⁶ Úgy látszik, hogy nem csupán katonaként, hanem az igazgatásban is foglalkoztatta őt Mátyás. 1478-ban pl. ő Nyitra megye főispánja,⁹⁷ és ugyanekkor kapja meg a zalai főispánságot is. Attól kezdve, hogy Mátyás viszonya a császárral megromlott, szükségessé vált a fontos határmegye élére katonafőispánokat kinevezni. (1475—1478: Egervári László, 1478—1484: Kinizsi Pál, 1487—1490: Kövendi Székely Jakab.)⁹⁸ Itt tehát Kinizsi máramarosi szolgálatától eltérően elsődlegesen katonaként került számításba. A zalai főispánsága azonban tulajdonképp különös egy eset, mert ugyancsak 1479-től tudjuk az egyik legfontosabb megyében, Temesben kimutatni főispánként. Ugyanakkor az Alsó részek főkapitánya lett⁹⁹ — ez a tisztség ettől kezdve össze volt kötve a temesi ispánsággal —, valamint bekerült a bárók közé is. (A pozsonyi és a temesi ispánok a bárók közé tartoztak.)¹⁰⁰

A temesi ispánsággal együtt járt a század első felében számos délvidéki megyék főispánsága, azaz a temesi ispán egyben a szomszéd megyék főispáni tisztét is viselte,¹⁰¹ azonban általában csak temesi címét használta. Mivel ezt a szokást semmiféle szabály nem írta elő, valamint az sem igazolható, hogy Kinizsi közvetlen előde idejében életben volt-e ez az uzus,¹⁰² meg kell vizsgálnunk a Kinizsi idejében alkalmazott gyakorlatot. Nem számítva a valószínűleg Temesbe és Torontálba olvadt és ekkorra már megszűnt Keve megyét, minden jel szerint Torontál megye ispánsága össze volt kötve a temesivel.¹⁰³ Hasonló lehetett a helyzet Csongrádban, ahol Mátyás halála után tényleg Kinizsi, majd temesi utóda, Somi Józsa mutathatók ki főispánként, és ahol az utolsó nem temesi ispán főispánra 1478-ból van adat.¹⁰⁴ Csanád megye már régóta össze volt kötve Temessel. 1463-ban pl. Szakali Péter temesi főispán egyben ezt a megyét is kormányozta. A Jagelló-korban egy időben az a Macedóniai Miklós volt a főispán, aki ugyanakkor a temesi alispánságot töltötte be,¹⁰⁵ azaz Csanádban is nyilván a temesi főispán-főkapitányt képviselte. Különös módon azonban ezeken a korábban is olykor a temesi ispánsághoz csatolt megyéken kívül Kinizsi három másik megyét is kapott.

Az egyik Bács, ahol Váradai Péter kalocsai érsek, örökös főispán kegyvesztettsége miatt 1486-ban lett főispán,¹⁰⁶ a második a már tanulmányunk elején említett Veszprém, ahol a széküresedés idején megkapott főispánságot az új örökös főispán-püspök kinevezése után is megtartotta Kinizsi, a harmadik szintén püspök-örökös főispán által kormányzott megye, Bihar volt. Itt a nyolcvanas évek végén nem volt széküresedés, sőt a nagyváradi püspökséget Mátyás király utolsó kancellára, Filipec János töltötte be,¹⁰⁷ aki még 1488-ban is Bihar megye örökös főispánjaként szerepelt. Mégis 1489—1493 közt a főispánságot Kinizsi töltötte be. A bihari példa mutatja leginkább, hogy a Veszprémnél kimutatható gyakorlat nem különleges okok (széküresedés, megbízhatatlanabbnak tartott püspök, Kinizsi Veszprém megyei uradalmi) eredménye, hanem egy átgondolt politika része volt. Az

imént zárójelben felsorolt okok ennek a politikának végrehajtását megkönnyítették ugyan, de Mátyás utolsó éveiben kimutatható főispánkinevezési politikája egységét tekintve egy világos elképzelést tükröz.

Ezt csak alátámasztja, ha Corvin János megyéispánságokkal összekötött további birtokait vizsgáljuk. Arad megye főispánsága Solymos és Lippának a Bánffyaktól való elkobzása után szállt Corvinra, (ld. fenn) egyelőre azonban nem tudjuk, hogy a főispánságot gyakorlatilag gyakorló várnagyok kitől függtek. Végeredményben Ráskai, Kinizsi, sőt Nagylucsei Orbán kincstartó is szóba kerülhet. A szomszédos, de már Erdélybe eső Hunyad megyében ugyanis Temesvári Vince várnagy gyakorolta Corvin nevében a főispánságot,¹⁰⁸ aki viszont Nagylucsei embere volt.¹⁰⁹ A szlavóniai zagorjei grófságban, és így Varasd megyében Kövendi Székely Jakab radkersburgi kapitány és zalai főispán gyakorolta a főispánságot.¹¹⁰ Valkó megyében nem tudjuk, hogy ki volt 1490-ben a főispán, mint láttuk korábban Ráskai volt az egyik. 1485-ben Török Imre és Poki Kis Antal töltötték be ezt a tiszteletet, akik utóbb Corvin familiájában tűnnek fel. Corvinnak valóban jelentős birtokai voltak Valkóban.¹¹¹ Itt egyelőre úgy látszik, hogy a macsói bánság 1478-as megszűntetése után¹¹² a felszabadult megyéket a király részben egyházi kézben hagyta, részben királyi (hercegi) familiárisok által kormányozta, talán csak Bodrog került független főispánok igazgatása alá.¹¹³ Baranyában a helyzet különös lett. Úgy látszik, hogy a pécsi püspök, Ernuszt Zsigmond lett a főispán, mert az 1481—1492 közti alispánok között az ő familiárisait: Kápolnai Miklóst, Rosályi Kun Jakabot és Istvánffy Istvánt találjuk.¹¹⁴ Viszont 1490 márciusában Kápolnai alispántársa Csalai Márton siklósi várnagy, 1492-ben pedig Kápolnaival és Istvánffyval együtt harmadik alispán Poki Antal, ugyancsak siklósi várnagy, a volt valkói főispán.¹¹⁵ Siklós viszont Corviné volt, a főispán elvben — Ernuszt társaként — maga a királyfi lehetett. Valószínű azonban, hogy a többi Corvin-megyékhez hasonlóan főispánnak a király valamelyik bizalmasa számított, ahogy Valkóban is. (Ld. Poki esetét.)

Még egy megyét kell említenünk. A Mátyás halála után a főpapok és főuraknak Corvinnal kötött és II. Ulászló által Farkashidán megerősített egyezség értelmében Pozsony és Komárom várak a megyékkel együtt Corvinnál maradtak zálogban.¹¹⁶ Komáromról már beszéltünk, Pozsony esete viszont különös, hiszen — akár Temes — ispánja bárónak számított. Nos, feltűnő, hogy Bánffy Miklós utóda a pozsonyi ispánságban, Czobor Imre soha sincs a báróknak kijáró magnificus, hanem csak az egregius címmel illetve.¹¹⁷ Úgy látszik tehát, hogy a köznemes Czobor a királyfi, és nem saját személyében főispánkodott.

Az erdélyi Hunyad és a szlavóniai Varasd megyéket leszámítva jelentős számú megyéket kormányzott néhány köznemesi eredetű királyi familiáris. Az országnak ekkor — nem számítva a megszűnt Keve megyét és a szörényi bánság-

gal együtt kormányzott Krassó megyét, de külön felvéve Fejér megye solti székét — 55 vármegyéje volt. Ezek közül Czecei kormányzott nyolcat, Ráskai (Pest és Pilist ideszámítva) hatot és a Jászkunságot, Kinizsi hetet, ami összesen 21, több mint a megyék egy harmada. Ide kell azonban még számítanunk a részben, vagy egészben Corvin nevében kormányzott négy további megyét, amelyek közül lehet, hogy egyeseket a fenti három személy igazgatott. Mátyás hadvezére — és egyben Corvin varasdi ispánja — ült a zalai főispáni széken (Székely Jakab), Szerém megye főispánja pedig valószínűleg a nándorfehérvári bán volt,¹¹⁸ úgyhogy mindezt ideszámítva, Erdély és a melléktartományok nélkül az ország megyéinek gyakorlatilag fele, 49,1% -a egy féltucatnyi köznemes, többnyire katona igazgatása alatt állt. Ha a megbízhatónak tűnő Nagylucsei Orbán kincstartót is ideszámítjuk Hevessel és Barssal, akkor már a felénél többről van szó. Azt is hozzá kell tennünk, hogy a királyi, ill. hercegi megyék részben tömböket képeztek, részben, ill. maguk a tömbök is körülvették a kisebbségben levő arisztokrata főispán által kormányzott megyéket. Itt már említettük a Zápolyaiakat, hasonló szerepe lehetett a királynak együtt Estei Hippolittal, végül több megye, valamint az erdélyi vajdaság a vele egybekötött székely-ispánsággal az Ecsedi Báthoricsalád kormányzata alá tartozott.¹¹⁹ István vajda öccse, András töltötte be a szatmári ispánságot, amely ha jogilag nem is, de ténylegesen a Báthoriak örökös ispánsága volt.¹²⁰ Ez az arisztokrata család volt azonban az úr a Fehér Körös völgyében hosszan keletre, Erdély határáig elnyúló Zárand megyében is, amelynek ispánsága az ő világosvári uradalmukkal járt együtt.¹²¹ Nem véletlen, hogy Szatmárt egyik oldalról, Zárandot meg szinte teljesen körülvették a királyi megyék.

Nem érdemes végig menni a többi megyén, annál is inkább nem, mert zömüknek nem ismerjük Mátyás-kor végi ispánját. Voltak más, arisztokrata főispán által kormányzott megyék (pl. Közép-Szolnok főispánja Drágffy Bertalan,¹²² Vasé Ellerbach János volt¹²³) mások élén köznemeseket találunk, mint a már említett Korotnai Jánost, vagy Fejérben talán még mindig Buzlai Mózeset. A lényeg kettős volt: az ország megyéinek kerekén fele a királyhoz (ill. fiához) mintegy familiárisi kötöttséghez álló köznemesek kezébe került, ill. Mátyás három bizalmasa egymaga a megyék 38,2% -át igazgatta. Ezzel kapcsolatban feltűnő, hogy a püspöki örökös főispánságok közül négy (Nyitra, Bihar, Bács és Veszprém), és félig az ötödik Baranya is átkerült a királyi (hercegi) familiárisok kezelésébe. Egyéb okok mellett (a radkersburgi és pettaui kapitány Székely Jakab főispánsága a szomszédos Zalában és Varasdban a stájerországi és karintiai hadjáratok bázisát biztosította stb.) ennek a rendszernek oka nyilván Corvin János jövőjének biztosítása volt: a főispánságok betöltőinek hűsége látszólag biztosítékot nyújtott a jövőre. Megjegyezzük, hogy Czecei és Ráskai hű is maradt Corvinhoz, Czecei elesett, viszont Kinizsi szembefordulása egyik fő oka lett a királyfi bukásának.¹²⁴

Még két kérdést kell megválaszolnunk: mennyiben volt ez a rendszer új, és hogyan kell értékelnünk ezeket a főispánságokat igazgatástörténetileg. Az első kérdésre a felelet látszólag könnyű. Több megye összevonása azonos főispán alatt már a korábbi időben is szokásos volt, ezeknek összekapcsolása a királyi várak igazgatásával és így kisebb tartományok létesítése pedig Zsigmond alatt különösen kimutatható volt.¹²⁵ Itt azonban mindjárt különbséget kell tennünk. A Mátyás-kori megyekumulálások közül egyedül Kinizsi Pál temesi „tartományát” rokoníthatjuk a Zsigmond-kori típusal, annál is inkább, mert területileg is majdnem egybe esett Ozorai Pipo tartományával.¹²⁶ Ennek igazgatási módja is erősen emlékeztet az Engel Pál által kimutatott „honorokéhoz”.¹²⁷ Bár Kinizsi maga nem volt született arisztokrata, a temesi honor betöltése által a bárókhöz számított, és talán ez is megmagyarázza 1490-es szereplését. Azt azonban hangsúlyoznunk kell, hogy Veszprém és Bihar főispánságát nem a temesi tisztség részeként, hanem a király bizalmasaként tartotta kezében.

Egészen más a helyzet Czecei és Ráskai „tartományaival”. Itt jogilag is teljesen különös helyzet állt fenn. A két királyi bizalmas az általa kormányzott megyéket más-más jogi alapon tartotta kezében. Egyeseket azért, mert a főispánság már régóta valamely vár birtokához volt kötve, Czeceiek ezeket mint a birtokos familiárisai igazgatták. Csakhogy itt is furcsaságokat találunk. Czecei megyéinek többségét valóban a birtokos, Corvin János herceg embereként, mint az a személy, aki az ispánsággal összekötött várbirtokot kezeli, kormányozta. Ez azonban nem állt fenn Abaújban, Zemplénben és Ungban, Nyitrában viszont a nyitrai várat csak a király, és nem Corvin nevében tarthatta kezében. Ráskainál a helyzet még bonyolultabb. Egyrészt, mint budai udvarbíró, a királyi (azaz koronabirtok) várak jószágkormányzója volt, ezzel járt együtt hatalma Pest és Pilis megyékben és a jászkunok felett, valamint elvben Komáromban. Csakhogy a Farkashidán megerősített szerződés szerint Komárom vára és főispánsága Corvin zálogbirtoka, Bereg és Békés főispánsága viszont evidensen a Corvin birtokában levő és a főispánsággal összekötött várbirtok tartozéka volt. Szabolcs pedig — akár Abaúj, stb. Czeceinél — formailag Ráskai személyének szóló tisztség volt (bár itt is feküdtek Corvin birtokok). A valóságban persze nem volt különbség a megyék közt, annak ellenére, hogy a király területileg csoportokba vonta össze a királyi koronauradalomnak nevezhetőknél, saját családi birtokának, vagy fia magántulajdonának számító váraknak kormány-

zását, és ezeket kezelő gazdatiszteket olykor a szomszéd megyékben is államhatalmi funkciók gyakorlásával bizott meg. Újból hangsúlyozom, hogy mind Czecei, mind Ráskai köznemes volt, a király — ha birtokadományokkal támogatta is őket¹²⁸ — nem emelte az arisztokráciába fel őket. Ezek a nem nagy tekintélyű familiárisok hatalmas tartományaikat azután saját rokonaikból, vagy a környező megyék nemeseiből származó familiárisokkal igazgatták.¹²⁹ Ez viszont — Mátyás intencióival nyilván ellentétesen — tulajdonképp gyengítette hatalmukat. Egy Újlaki, vagy Zápolyai tekintélyesebb, a középnemesség felsőbb rétegéhez tartozó urakat tudott familiájába bevonni, akiknek hatalma a dominusét erősítette.¹³⁰ Igaz, ez más részről megakadályozta vesztelenségük kialakulását.

A második kérdésre a válasz rövid. Főispán és főispán között nagy volt a különbség. Más volt a helyzet az uradalmakkal együttjáró, és megint más a királytól az illető birtoktól függetlenül kinevezett főispánok között. Harmadik csoportnak számított, ha a várbirtok ura (általában a király, királyné, herceg, vagy valami nagy úr) nem maga gyakorolta a főispáni tiszteletet, hanem valamelyik familiárisával, rendszerint ottani várnagyával gyakoroltatta. Ennek egy alfajának vehetjük a Czecei idejéből való nyitrai és ungi példát, amikor a másodlagos főispán maga helyett nem alispánt, hanem főispánt állít a megye élére. Ebben az esetben azonban a király felé a közvetlen kapcsolat természetesen Czecei Máté volt. Az alapvető különbség, ami Czeceit, Ráskait, Czobort, az ismeretlen valkói és baranyai főispánokat, valamint Székelyt Varasdban a többiétől megkülönböztette, hogy királyi familiárisként a többi főispántól eltérően a királyhoz magánjogi jellegű, nem pedig közjogi kapcsolatban állottak.

Mátyás jó érzéssel választotta ki ezt a köznemesi csoportot, amelyre uralkodása végén oly nagy mértékben támaszkodott, és amelyhez a többször említett Egervári László horvát bán¹³¹ is tartozott. Többségükben egy személyben voltak katonák, és hivatalnokok: még Kinizsi is kincstári tisztségviselőként, sókamaraispánként kezdte pályáját. Bár a Czecei-Ráskai típusú egyének jelentősebb vagyonhoz nem jutottak (Egervári is csupán egy várat kapott adományba) a királyi birtokok kezelésével pótolta azt, amit egy Zápolyai, vagy Báthori saját uradalmaiból élvezett: a hatalmat. És talán épp ez biztosította hűségüket: a köznemesi főispánok kitarítottak Corvin mellett, de a bárók, vagy báróvá lettek: Zápolyai, Báthori és Kinizsi nem. Így azután Corvinnak végül is el kellett buknia.

JEGYZETEK

Rövidítések — Abkürzungen

- Bontini, Antonius de Bontinis*, *Rerum ungaricarum decades*, ediderunt I. Fögel et B. Iványi et L. Juhász, IV. k. Bp. 1941.
- Csánki, Csánki Dezső*, Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában, I—III. k. Bp. 1890—1897.
- Df. Magyar Országos Levéltár, Középkori oklevelek fényképgyűjteménye.
- Dl. Magyar Országos Levéltár, Mohács előtti gyűjtemény
- Engel, 1971. *Engel Pál*, A magyar világi nagybirtok megoszlása a XV. században. Az Egyetemi Könyvtár Évkönyvei 5(1971).
- Engel, 1977. *Engel Pál*, Királyi hatalom és arisztokrácia viszonya a Zsigmond-korban (1387—1437). (Értekezések a történelmi tudományok köréből 83.) Bp. 1977.
- Engel, 1981. *Engel Pál*, A honor. (A magyarországi feudális birtokformák kérdéséhez.) *Történelmi Szemle* 24 (1981).
- Érszegi, 1978. *Érszegi Géza*, Középkor. Sárvár monográfiája. Szombathely, 1978.
- Fekete Nagy, 1941. *Fekete Nagy Antal*, Trencsén vármegye. Bp. 1941.
- Fraknoi, *Fraknoi Vilmos*, Mátyás király magyar diplomatái. Bp. 1898.
- Fügedi, 1970. *Fügedi Erik*, A 15. századi magyar arisztokrácia mobilitása. Bp. 1970.
- Fügedi, 1974. *Fügedi Erik*, Uram királyom... A XV. századi Magyarország hatalmasai. Bp. 1974.
- Fügedi, 1981. *Fügedi Erik*, Kolduló barátok, polgárok, nemesek. Tanulmányok a magyar középkorról. Bp. 1981.
- Gutheil, *Gutheil Jenő*, Az Árpád-kori Veszprém. Veszprém. 1977.
- Hajnik, 1888. *Hajnik Imre*, Az örökös főispánság a magyar alkotmánytörténetben. (Értekezések a történelmi tudományok köréből. XIII. k. 10. sz.) Bp. 1888.
- Hajnik, 1899. *Hajnik Imre*, A magyar bírósági szervezet és perjog az Árpád- és vegyes-házi királyok alatt. Bp. 1899.
- Holub, 1929. *Holub József*, Zala megye története a középkorban. I. k. Pécs, 1929.
- Iványi, 1910. *Iványi Béla*, Bártfa sz. kir. város levéltára, I. k. Bp. 1910.
- Iványi, 1917. *Iványi Béla*, A márkusfalvi Máriaassy család levéltára. Lócse, 1917.
- Iványi, 1931—32. *Iványi Béla*, Eperjes sz. kir. város levéltára. I—II. k. Szeged, 1931—32.
- Kubinyi, 1957. *Kubinyi András*, A kincstári személyzet a XV. sz. második felében. Tanulmányok Budapest múltjából 12 (1957)
- Kubinyi, 1958. *Kubinyi András*, A királyi kincstartók oklevéladó működése Mátyástól Mohácsig, Levéltári Közlemények 28 (1958).
- Kubinyi, 1964. *Kubinyi András*, A budai vár udvarbírói hivatala (1458—1541). Levéltári Közlemények 35 (1964).
- Kubinyi, 1973. *Kubinyi András*, A kaposvári uradalom és a Somogy megyei familiárisok szerepe Ujlaki Miklós birtokpolitikájában. (Adatok a XV. századi feudális nagybirtok hatalmi politikájához.) Somogy megye múltjából. Levéltári Évkönyv 4 (1973).
- Kubinyi, 1973/b. *Kubinyi András*, Ismertetés Fügedi Erik, A 15. századi magyar arisztokrácia mobilitása c. könyvéről. Századok 107 (1973).
- Mályusz, é. n. *Mályusz Elemér*, A magyar társadalom a Hunyadiak korában. (A hűbériség és rendiség problémája.) Mátyás király Emlékkönyv, I. k. Bp. é. n.
- Schiller, 1900. *Schiller Bódog*, Az örökös főrendiség eredete Magyarországon. Bp. 1900.
- Schönherr, 1894. *Schönherr Gyula*, Hunyadi Corvin János 1473—1504. (Magyar Történelmi Életrajzok.) Bp. 1894.
- Szerémi—Ernyey, *Szerémi és Ernyey József*, A Majthényiak és a Felvidék. Történelmi és genealógiai tanulmány. I. k. Bp. 1913.
- Teleki, *Teleki József*, A Hunyadiak kora Magyarországon, X—XII. k. Pest, 1853—1857.
- Theiner, *Theiner, Augustinus*, Vetera monumenta historica Hungarum sacram illustrantia, II. k. Roma, 1862.
- TT Történelmi Tár.
- Wenzel, 1876. *Wenzel Gusztáv*, Az alsómagyarországi bányavárosok küzdelmei a Nagy-lucei Dóczyakkal 1494—1548. Bp. 1876.
- Zichy Okmánytár: A zichi és vásonekeői gr. Zichy család idős ágának okmánytára, X—XII. k. Bp. 1907—1931.
1. V. ö. *Gutheil*, 117—118.
 2. U. o.
 3. *Fraknoi*, 90—130.
 4. *Hajnik*, 1888. 4—6.
 5. U. o. 52—53.
 6. *Iványi*, 1910. 1928. sz.
 7. *Hajnik*, 1888. 49—50. — *Csánki* II. k. 182.
 8. *Hajnik*, 1899. 141.
 9. Zichy-Okmánytár X. k. 433.
 10. Nádasdi Ungor János és Korompai Nehéz Péter: Df. 259579.
 11. Pl. Dl. 15876—15877. (1463) — macsói vicebánok is részben a következő évben: Zichy Okmánytár X. k. 318. V. ö. még 1469—1471 közt Df. 260107—260110, 260112—260114. 1470-ben (Df. 260112.) egyszerre öt alispán: Viszlai János, Földvári Zubor János, Barochi Pál (a 9. j.-ben említett pécsi várnagy), Nagyvölgyi János és Szerecseni Adám mester szerepel. Viszlai macsói vicebán, Szerecseni Adám mester pedig nyilván azonos Adám mester macsói ítélmesterrel. *Kubinyi*, 1973. 23—24.
 12. *Kubinyi*, 1973. 33.
 13. *Engel*, 1981. 1—19.
 14. V. ö. *Csánki* I. k. 428. — Már egyszer korábban kb. 1423-ig is: *Engel*, 1977. 175.
 15. V. ö. *Holub*, 1929. 131.
 16. V. ö. *Érszegi*, 1978. 120—121, és alább.
 17. Örökös főispánként: Dl. 63243. (Az adatra *Engel Pál* hívta fel a figyelmemet, akitől még sok archonológiai adatot kaptam, amelyeket ezúton is köszönök.) Számos adat maradt fenn rá, v. ö. *Szerémi—Ernyey* 297—298, 300, 473, stb.
 18. *Engel*, 1977. 180.
 19. *Schiller*, 1900. 249—251.
 20. *Engel*, 1971. 307. 2. jegyzet. — Mint főispán: *Iványi*, 1917. 129. 18. sz.
 21. Dl. 38867. Df. 259307.
 22. *Engel*, 1977. 189.
 23. Dl. 17154.
 24. *Teleki*, XII. k. 239—240.
 25. *Schiller*, 1900. 240—255.
 26. U. o. 269—273. — *Kubinyi*, 1973/b. 756. — *Fügedi*, 1974. 211.
 27. *Schiller*, 1900. 323—324.
 28. *Gustav Gündisch—Harald Krasser—Theobald Streitfeld*, *Dominium, Kirche und Burg von Weingartskirchen*, in: *Studien zur Siebenbürgischen Kunstgeschichte*, Bukarest, 1976. 171—175.
 29. Haus- Hof- und Staatsarchiv (Bécs), *Allgemeine Urkundenreihe* 1487. IX. 11.
 30. *Kubinyi*, 1958. 44.

31. Engel, 1977. 190.
32. Die Freien von Saneck und ihre Chronik als Grafen von Cilli, von Franz Krones R. v. Marchland, II. Theil, Graz, 1883. 150—154. — Schiller, 1900. 318—320.
33. Engel, 1971. 300. 28. jegyzet — U. o. 311. — Hajnik, 1888. 92.
34. Schiller, 1900, 252. 136. jegyzet — Engel, 1977. passim.
35. Engel, 1971. 300.
36. V. ö. Fügedi, 1974. 211—212.
37. Engel, 1971. 300. 27. jegyzet.
38. Az új arisztokráciára: Fügedi, 1970. 55—65. V. ö. még Kubinyi, 1973/b. 755—756, valamint a következő jegyzettel.
39. Engel, 1971. 300—301.
40. A Peck Pálra vonatkozó nem kevés adatból néhány: alispán 1472—1473: Körmöcbánya v. lt. 17—1—22. (Engel Pál szíves közlése), Dl. 45530. Főispán 1474—1480 közt: Szerémi—Ernyey, 335, 396. — Igaz, 1479-ben Mátyás Pecket a *mi* (azaz a király) szklabinjai várnagyának nevezte. Df. 260328. Elképzelhető ezért, hogy Mátyás korábban elvette az Ernusztoktól Turócot, viszont változatlanul azok familiárisával igazgattatta, ami pedig nem feltétlenül valószínű. Peck különben már korábban is Ernuszt familiárisa volt: Kubinyi, 1957. 28.
41. Engel, 1971. 306—307.
42. Schönherr, 1894. 21.
43. Szepesi kpt. orsz. lt. M—1—8. (Engel Pál szíves közlése).
44. TT (1896) 527.
45. Pl. Iványi, 1910. 2403, 2538, 2583, 2610, 2737, 2750. sz. (Sárosi főispánságával kapcsolatban 1485—1490.)
46. Dl. 63297, stb.
47. U. o.
48. Dl. 59791.
49. Dl. 59773.
50. Dl. 59744.
51. Hajnik, 1888. 67.
52. Kemecei Imre és Nagysarlói Bertalan várnagyok 1466-ban főispánok: Dl. 59543, ugyanabban az évben alispánok: Dl. 59547. — Ungvári (Porkoláb) Mátyás nyitrai várnagy alispán 1475—1476: Dl. 59620, 59623, 59626. Ugyanaz 1482-ben: Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára, Oklevelek 462. sz. (és más adatok is.).
53. Zichy Okmánytár XI. k. 213.
54. Pannonhalmi Rendtörténet III. k. Bp. 1905. 57.
55. Dl. 59680. (Méltóságsorban üresedésben levőnek említve.)
56. Dl. 59745. Df. 259326.
57. Teleki, XII. k. 249—256.
58. Csánki, I. k. 283.
59. Iványi, 1931—32. I. k. 455, 457, ... sz.
60. Iványi, 1931—32. II. k. 605. sz.
61. U. o. 609, 618. sz.
62. Iványi, 1931—32. II. k. 616—617, 622, 625, 629, stb. sz.
63. Iványi, 1010, 2354. sz.
64. Df. 260386.
65. 1483: Iványi, 1910. 2286, 2291. sz. 1484: u. o. 2351. sz., Dl. 18985. 1488: Df. 259326. 1489: Dl. 19583. (Engel Pál szíves közlése.).
66. 1484: Csánki, I. k. 408. — 1485: Szepesi kpt. orsz. lt. 12—B—5—6. (Engel Pál szíves közlése.) Dl. 69929. — Lőrinc Máté testvére, ld. pl. Df. 259326.
67. Trencsén: Fekete Nagy, 1941. 415. — Torna: Csánki I. k. 244.
68. Jánosi Miklós alispánságára adatok 1487—1489: Dl. 57017—57021, 57023. — Mint Zápolyai István alispánja 1491-ben: Dl. 90206.
69. Fügedi, 1974. 189.
70. Borsod megye főispánjai a diósgyőri várnagyok, Diósgyőr a királynéjé: Csánki I. k. 165, 194. Máramaros megye: Dl. 35811, a megyésispán, egyben sókamarás a királyné embere. — Zólyom megyében Beatrix ispánja az úr: Wenzel 1876. 27. — Csepel sziget: Csánki III. k. 296.
71. V. ö. pl. Schönherr, 1894. 68—83.
72. Az esztergomi érsekség várait a királyné tartja kezében: Aragoniai Beatrix magyar királyné életére vonatkozó okiratok, közli Berzeviczy Albert, Magyar Történelmi Emlékek I/39. k. Bp. 1914. 186. — A királyné Esztergomban: u. o. 243, stb. passim.
73. Csánki, I. k. 224.
74. Df. 260382.
75. Df. 259320.
76. Df. 260385.
77. V. ö. Kubinyi, 1973/b. 754.
78. Ld. a 74. és 76. jegyzeteket, valamint Fügedi, 1981. 152.
79. Df. 259326.
80. Df. 259327.
81. Mátyás bérbe adja Kassának az ottani harmincadot 1484. március 19-én. Kassa v. titkos levéltára, E. Tricesima, 15. — Mátyás a kassai harmincadot Czeceinek adta át: 1484. november 5. U. o. Schwartzbach gy. 560. Mindkét oklevelet a király sajátkezüleg írta alá! Czecei valóban igazgatta a kassai főharmincadot, ahogy ezt egy 1486. december 22-én kelt és az alá rendelt harmincadhivatalokhoz intézett körlevele igazolja. Iványi, 1931—32. 629. sz. — A lipői ispán gazdasági, kereskedelmi érdeklődésére, üzleteire adatokkal szolgál esztergomi tizedbérlet ügye. Fügedi, 1981. 542. (Cecei! Kis Máté név alatt a névmutatóban megadott lapszámok.) — A Mátyás-kori kincstári szervezetre és személyzetre ld. Kubinyi, 1957. 25—46.
82. Mályusz, é. n. 372. — Dl. 19760.
83. Wenzel, 1876. 11—21.
84. Dl. 59724.
85. Kubinyi, 1964. 67—96.
86. Esztergomi káptalan magán levéltára, Lad. 28. fasc. 2. nr. 2.
87. Csánki II. k. 384.
88. 1482: Df. 229946. 1494: Dl. 20152.
89. Borsa Iván, A Mohács előtti megyei archontológia ügye. Ünnepi tanulmányok Sinkovics István 70. születésnapjára, Bp. 1980. 55.
90. Ráskai szabolcsi főispánságára számos adat maradt fenn, pl. Zichy Okmánytár XI. k. 476, 510, 524. Dl. 56213, 56216, 46064, 97459—60, 97466, 73323, — A Szabolcs megyei Corvin birtokokra Csánki, I. k. 535.
91. Ld. az előbbi j.-ben id. adatokat és Dl. 56234. — A családra: Csánki I. k. 540.
92. U. o. 411, 428.
93. Zichy Okmánytár XI. k. 540.
94. A tatai és komáromi uradalmak a budavári udvarbíró alatt: Kubinyi, 1964. 77. Egyelőre arra nincs adat, hogy Ráskai idején valóban ez lett volna a helyzet (Ráskai udvarbíróására u. i. 94.), de ez teljes mértékben valószínűsíthető. Corvin utasítása: Barabás Samu, A római szent birodalmi gr. széki Teleki család oklevéltára, II. k. Bp. 1895. 172—173. — Különbösen egy, Mátyás halála után kelt követjelentés szerint Ráskai a budai váron kívül János herceg 22, vagy 34 várát tartja kezében. Magyar diplomáciai emlékek Mátyás király korából, szerk. Nagy Iván és Nyáry Albert, IV. k. Bp. 1878. 208.
95. Bonfini, IV. k. 27.
96. Teleki, XI. k. 293—294. (1467.) — Dl. 90150. (1472)
97. Ld. fenn, 53. j.
98. Holub, 1929. 470—472.

99. Dl. 45790, 56091.
100. *Timon Ákos*, Magyar alkotmány- és jogtörténet, hatodik kiadás, Bp. 1919. 577.
101. *Engel*, 1977. 186.
102. Ozorai Pipo halála után a helyzet amúgy is megváltozott (ld. előző j.). Nincs adat egyelőre más megyék feletti joghatóságra Nagy Ambrus (1476. Zichy Okmánytár XI. k. 191.) és Dengelegi Pongrác János erdélyi vajda temesi ispánsága idején. (1472. Dl. 97345.) Ezzel szemben Szokoli Péter temesi ispán biztosan csanádi ispán is volt. Zichy Okmánytár. X. k. 282.
103. *Borovszky Samu*, Torontál vármegye, (Magyarország vármegyéi és városai), Bp. é. n. 365, 376.
104. *Zsilinszky Mihály*, Csongrád vármegye története, I. k. Bp. 1897. 118. — Szilágyi László csongrádi főispán 1478-ban: *Reizner János*, Szeged város története, IV. k. Szeged, 1900. 76—77.
105. Ld. fenn, 102. j., továbbá (Macedóniaira) *Fógel József*, II. Lajos udvartartása 1516—1526, Bp. 1917. 37. o. 5. j.
106. *Csánki*, II. k. 182—183.
107. U. o. I. k. 644.
108. Df. 260282—83, 260285. — *Wertner Mór*, Hunyad megye legrégebbi tisztikara (a XV. század végéig). In: Hunyad megye nemes családjai, szerk. *Veres Endre*, Déva 1900. 19.
109. Dl. 37673. V. ö. *Kubinyi*, 1964. 87.
110. 1488: Kövendi Székely Jakab Regede (Radkersburg) és Pettau városok kapitánya, a zagorjei kerület ispánja címmel van Mátyás egy oklevelében említve: Quellen zur Geschichte der Stadt Wien, I/8. k. Wien 1914. 131—132. o. 17654. sz. (Zalai ispánságára ld. fenn, 98. j.)
111. A főispánokra: *Csánki*, II. k. 384. — Corvin birtokaira: u. o. 375.
112. Ld. fenn, 8. j.
113. 1484-ben főispánok Várdai Péter kalocsai érsek és Várdai Aladár (Dl. 18954), ill. Várdai Miklós. (Zichy Okmánytár XI. k. 399.) 1485-ben ugyancsak Várdai Miklós (u. o. XII. k. 320.)
114. Kápolnai és Istvánffy együtt Erdély adószedői 1494-ben, Ernuszt Zsigmond püspök kincstartósága idején. *Johann Christian von Engel*, Geschichte des ungrischen Reiches und seiner Nebenländern, I. k. Halle. 1797. 38. Ugyanők ugyanakkor az erdélyi sókamrák ispánjai (u. o. 78, 126.), azaz a püspök-kincstartó legfontosabb beosztottjai. — Rosályi Kun Jakab pécsi várnagy: 1489. Df. 260135. 1490-ben a pécsi püspöki csapatok kapitánya: *Schönherr*, 1894. 148. — Alispánságukra ld. a következő jegyzetet.
115. 1481-ben Dárói Majos Mihály és Kápolnai Miklós alispánok: Zichy Okmánytár XI. k. 283. — 1485-ben Recskei István, Turi János deák és Rosályi Kun Jakab: u. o. XI. k. 400. — 1490: Kápolnai Miklós és Csalai Márton siklói várnagy. Df. 260407. — 1492: Kápolnai Miklós, Istvánffy István és Poki Antal siklói várnagy. Df. 260407. (Nem az összes adatot idéztük.) Amennyiben Recskei azonos azzal a Recskei Istvánnal, aki 1487—1490 között a szomszédos Somogy megye alispánja volt (Dl. 70059, 19294, 19630. és fenn, 89. j.), ez feltételezni engedi, hogy ott nem Korotnai alispánja volt, hanem Ráskaié, és e szerint a siklói vár révén Baranya is a Ráskai kormányozta megyékhez tartozik. Bármennyire valószínű ez (valamint Valkó és Arad esetében is), mivel nem biztos, ezt nem állíthatjuk, és a térképen sem jelöltük. A valószínűség tehát az, hogy Baranyában és Somogyban megosztva (Ernusztal és Korotnaival), Valkóban pedig egyedül Ráskai volt a főispán.
116. *Martinus Georgius Kovachich*, Supplementum ad vestigia comitiorum apud Hungaros, II. k. Budaes 1800. 277—278.
117. Pl. Dl. 65972.
118. Legalábbis 1503-ban a nándorfehérvári vicebán a szerémi alispán: Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle 12 (1905). 19.
119. Báthori István egy személyben országbíró és erdélyi vajda, (*Fügedi*, 1970. 60—61) valamint székelyispán. (Pl. Dl. 59680, 83890, Df. 260285, stb.)
120. Adatok 1458—1492: Dl. 15829, 55901, 55926, 55989, 56027, 56097, 56132—33, 56152, 56169, 19742, 71036. Tovább vezethetnénk az oklevelek idézését 1526-ig: csak Báthori a főispán!
121. Világosvár Báthori-birtok: *Engel*, 1971. 307. 4. jegyzet — Horváth István világosvári várnagy zarándi főispán (!) 1484: Zichy Okmánytár XI. k. 379. U. ö. 1485-ben és 1487-ben alispán: Dl. 19048, 19272, 19273. — 1491-ben és 1493-ban adat maradt fenn Báthori András főispánságára: Dl. 19742, 71166., míg 1495-ben és 1497-ben újból alispánokra maradt említés: mindkét szer az egyik a már jól ismert Horváth István. Dl. 68456, 94610.
122. Dl. 65119. (1479.) *Csánki*, I. k. 578. (1488.)
123. *Reiszig Ede*, Vas vármegye tisztikara a középkorban. Kőszeg 1940. 20. (1489)
124. *Schönherr*, 1894. 147—151. — Buzlai Fejér megye főispánja 1484-ben. *Theiner*, II. k. 495.
125. *Engel*, 1977. passim.
126. U. o. 51.
127. *Engel*, 1981. 1—10. Közismert, hogy Kinizsi a temesi ispánság területén teljhatalmúlag kormányzott. Csak egy példa: Szeged városa, amely Csongrád megye, tehát a temesi „tartomány” területén fekszik, az ő birtokába került. Egy II. Ulászló uralkodása elején készült jegyzékben ugyanis a királyi városok felsorolásánál Szeged mellé írták, hogy „Tenet Paulus Kynisy”. A „tenet”, „tart” kifejezés alatt honor-típusú birtoklásra gondolunk, Szeged ugyanis sem örök-, sem zálogbirtoka nem volt a délvideki főkapitánynak, mert halála után örökösödésével kapcsolatban nem fordul elő. Jövedelmét viszont az idézett jegyzék bizonyossága szerint ő szedte. *Fejérpataky László*, II. Ulászló jövedelmeinek jegyzéke, TT/1880/168.
128. Ld. fenn, Ráskaira még *Engel*, 1971. 292. 6. jegyzet.
129. Pl. Czecei lipitói alispánjai a különben jelentéktelen Kisbistriczi Kremniczki Mátyás (1481—1483, lehet, hogy már 1482-ben Liptóban van Czecei), majd Párisfalvai (másként Párisfalvai) István deák voltak. *Alexander Huščava*, Archiv zemianskeho rodu z Okolíčného, Bratislava 1943. 134. 135. 138. sz. — Turul 17 (1899) 191, u. o. 9 (1890) 59.
130. *Kubinyi*, 1973. 15—31.
131. Egervárra ld. *Engel*, 1971. 310. 34. jegyzet — *Degré Alajos*, *Gergelyffy András*, *Valter Ilona*, Az egervári vár története, Zalaegerszeg 1965. 10—11.

DIE KOMITATSGESPANSCHAFTEN IM JAHRE 1490
UND DAS PROBLEM DER THRONFOLGE VON JÁNOS CORVINANGABEN ZUM VERLUST DES RECHTES
DES VESZPRÉMER BISCHOFS ALS ERBOBERGESPAN

Die Veszprémer Bischöfe — wie das bekannt ist — waren erbliche Gespane des Veszprémer Komitats, dieses Recht konnten sie aber ab 1487 bis zur Mitte der 1490-er Jahre nicht ausüben, denn zu dieser Zeit hat König Matthias den Feldherrn Paul Kinizsi zum Obergespan ernannt. Diese Anordnung könnte man mit verschiedenen Ursachen erklären (Sedisvakanz, dann die Ernennung eines neuen Bischofes, der vor dem König nicht ganz verlässlich ist, usw.) in Wirklichkeit müssen wir aber sonst etwas im Hintergrund dieser Sache suchen. Die Obergespan—Ernennungspolitik des Königs hat sich zur Zeit seiner Herrschaft (1458—1490) stark verändert. In der ersten Hälfte seiner Herrschaft trug er verhältnismässig zur Gründung von Obergespanschaften oft bei, so waren schon früher der Erzbischof von Esztergom, der Veszprémer, der Nyitraer, und ab Mitte des XV. Jahrhunderts der Bischof zu Győr in seinem namensgebenden Komitat Erbobergespane. Zur Zeit der Herrschaft von Matthias bekam der Bischof zu Nagyvárad die Bihar, der Erzbischof zu Kalocsa die Bács, der Bischof von Eger die Heveser und der Bischof von Pécs die Baranyaer Erbobergespanschaft, von den Laien bekamen Péter Komorovszky die Obergespanschaft von Liptó und Árva, Imre Zápolyai von Szepes, János Ernusz von Turóc, die Bánffys in Alsólendva von Arad und dann von Verőce, János Vitovec von Varasd, Miklós Csupor von Verőce. (Nach seinem Tod bekamen diese Gespanschaft die Bánffys.) Am Ende der Regierung des Königs kann man eine entgegengesetzte Tendenz beobachten. Unter den Weltlichen haben nur die Zápolyai das Komitat Szepes behalten, und die Bánffys bekamen statt des verlorenen Komitats Arad das Komitat Verőce, die anderen sind von ihrem Komitat entzogen worden. In Bezug auf die Geistlichen ist es aber eben so geschehen. In den Komitaten Veszprém, Bihar und Bács ist Paul Kinizsi der Obergespan geworden, im Komitat Nyitra Máté Czezei Kis. Die Obergespanschaft im Komitat Baranya wurde auch zwischen dem Bischof und dem neuen Herrn der Burg Siklós, Herzog János Corvin geteilt. Die neue Ernennungspolitik der Obergespane hängt mit der Bestrebung des Kö-

nigs zusammen, dass er für seinen unehelichen Sohn János Corvin die Macht sichere. Schliesslich hatte man provinzialgrosse Blöcke ab 1482 unter der Leitung eines Obergespans zusammengezogen. Máté Czezei Kis, der eigentlich Leiter eines Herrschaftsgutes war, verwaltete in Nordungarn zwei solche Blöcke: In Westen gehören dazu die Komitate Nyitra, Turóc, Liptó und Árva, in Osten Sáros, Abaúj, Zemplén und Ung. Dazu hat sich in Süden ein langer schmaler Streifen geschlossen, der mit den beiden Provinzen von Czezei angrenzend gewesen war, unter der Gespanschaft von Balázs Ráskai, des Burgpflegers von Buda, bzw. unter seiner Führung.

Das bestand von Osten nach Westen aus den Komitaten Bereg, Szabolcs, Békés, dann die Landschaft Jászkunság, weiter die Komitate Pest, Pilis und Komárom. Südlich davon hat sich die Provinz des Temescher Gespans Paul Kinizsi geschlossen. Dazu gehörten die Komitate Temes, Torontál, Csongrád, Csanád und mit mehreren nicht begrenzenden, aber mit den Ráskai-Gütern benachbarten Komitate Bihar und Veszprém. Czezei, Ráskai und Kinizsi haben ihre Provinzen teilweise auf die Burggüter von Corvin gestützt verwaltet. Dazu muss man noch andere Komitate rechnen, wo sich die Obergespanschaft ganz oder nur teilweise zu den Burgen von Corvin geschlossen haben; so wie Varasd, Baranya, Valko, Hunyad, und den Zeichen nach auch Pozsony und vielleicht Somogy. Diese Komitate, bzw. Provinzen haben die Komitate der hochgeachteten Aristokraten — Zápolyai und Báthory — umgenommen, und auch die Güter der auf ihren Stiefsohn eifersüchtigen Königin. So verwaltete Matthias beinahe die Hälfte der Komitate des Landes durch einige seiner Treuesten, und damit wollte er das Thronerbe seines Sohnes sichern. Czezei und Ráskai waren unbedeutende Adelige, sie wurden vom König nicht in die Aristokratie aufgenommen nur Kinizsi. Es ist vielleicht auch dadurch zu erklären, dass Czezei und Ráskai, deren Autorität vom König abhängig war, zum Königssohn treu geblieben sind, Kinizsi aber, der Baron geworden ist, sich gegen ihn gewandt hat. So hatte diese Zusammenziehung der Komitate ihr Ziel nicht erreicht.